

PROBLEM DOZR!JEVANJA U VJERI

Vladimir Merćep

Danas je dosta prošireno mišljenje da je vjera konačni stadij vjernika, neka konačna zemaljska luka u kojoj se on mora zauvijek usidriti i u njoj se blaženo odmarati. Stoga se nerijetko odbacuje, kao dosadna i neugodna stvar, svaka pomisao da bi vjera morala neprestano rasti, dozrijevat, da bi se Gospodin morao neprestano očitovati, objavljivati, te da vjera traži uvijek nove dimenzije.

Poput sjemena bačena u zemlju iz evanđeoske priče i vjera mora rasti ili venuti. Drugog joj puta nema. Iako je početni dar vjere u svakoga različit, te može biti vrlo malen i neznatan, ipak — i takav i toliki — mora se razvijati, dozrijevat, oploditi se. Ako do toga ne dođe, možemo se naći u opasnosti da čujemo oštru Spasiteljevu riječ: »A nekorisnog slugu bacite van u tamu, gdje će biti plač i škrgut zuba« (Mt 25, 30). Potrebu rasta u vjeri osjetili su i apostoli, još prije dolaska Duha Svetoga, kad su molili: »Umnoži nam vjeru!« (Lk 17, 5). Nju je dobro osjetio i otac onog padavičara dok je vruće molio: »Pomozi mojoj nevjeri« (Mk 9, 24). Tu su potrebu uvidjeli i Petar i Pavao, kad su u poslanicama pisali vjernicima: »Molimo vas i zaklinjemo u Gospodinu — pisao je Pavao — da prema nauci koju ste primili od nas... sve više napredujete« (I Sol 4, 1). »Rastite u milosti i pravoj spoznaji našega Gospodina Isusa Krista«, traži sv. Petar (II Pet 3, 17).

Dok uviđamo potrebu i dužnost dozrijevanja u vjeri, ne smijemo zaboraviti da je Bog začetnik vjere, da je zapravo on dariva vjerniku. Stoga je Pavao jednom zauvijek opomenuo propovjednike da ne pripisuje sebi pravo na plod svojih riječi: »Ja sam posadio, Apolon je zalio, ali Bog je učinio da raste« (I Kor 3, 6). Bog je onaj koji »proizvodi htijenje i djelovanje« (Fil 2, 13), ali to, dakako, ne čini bez nas. I u vjeri smo Božji suradnici. Nikakva milost nije obećana niti dana lijenim i nemarnim ljudima.

Pri tim mislima spontano nastaje pitanje: Što znači dozrijevat u vjeri i koji su uvjeti toga dozrijevanja?

Možda bi se moglo odgovoriti da to znači napredovati u spoznaji objavljene istine, dakle napredak u vjerskoj spoznaji. No taj odgovor, iako nije pogrešan, ipak nije potpun. Povećanje vjerskog znanja znači povećanje vjere u širinu, ekstenzivno. Dovoljno je posjedovati malko kršćanskog životnog iskustva da se odmah osjeti kako to povećanje nije bitno za porast i dozrijevanje vjere. Netko može znati sve o vjeri i poznavati sve teološke probleme i uza sve to opet ostati mlak i hladan. Ekstenzivno povećanje vjere ima vrijednost i značenje samo u toliko ukoliko dovede do njezina intenzivnog povećanja, tj. do odlučnijeg, spremnijeg, nadnaravnijeg prihvaćanja vjerskih istina. Kad je riječ o rastu vjere, prvenstveno se gleda baš na njezino intenzivno dozrijevanje. To je nauk teologa kad naučavaju da su spremnost i pouzdanje, kojima prihvaćamo

vjerske istine, dva znaka napretka u vjeri (usp. Summa Th. II, II, q. 5, a. 4 c). To je naučavanje i modernih pisaca. Uostalom, iskustvo nas poučava da sve što je zrelo redovito mora biti prokušano, prekaljeno, čvrsto i neslomljivo. Budući da vjera obuhvaća cijelog čovjeka, tj. njegov um, volju i djelo, dozrijevanje u vjeri mora se očitovati na umnoj, voljnoj i djelotvornoj razini. Onaj koji je napredovao u vjeri prihvaća spremno i pouzdano objavljenu Božju riječ, koja još i danas odzvanja u Crkvi. Stoga rado prihvaća otajstvo Krista Boga-čovjeka. Pouzdaje se u znakove koje je On kroz trideset i tri godine života upisao u svoje fizičko tijelo i djelo, te u znakove koje je zabilježilo u svoje otajstveno tijelo i djelo, u svoju Crkvu. On dobro zna (razumije se, ako je poučen) da bitni problemi koji se odnose na Kristovu osobu i njegovo djelo nisu od danas ili od jučer. Svjestan je također da su svi oni koji su u prošlosti svjesno primili kršćanstvo, vjerovali u Krista i od njega živjeli — osobito velike duše, kao npr. apostoli, mučenici, crkveni oci, naučitelji i sveci — postavljali također naša današnja pitanja Kristu i Crkvi prije nego su im se podložili. Stoga kršćanin s velikim poštovanjem prima i ozbiljno sluša sve ono što mu ti veliki duhovi govore o Kristu, od kojega su i za kojega su živjeli, jer je uvjeren da svaki od nas može i mora učiti od drugoga.

Stoga se zreli kršćanin pita: Ako se mi možemo međusobno obogatiti u horizontalnoj razini, tj. od svojih suvremenika, zašto se ne bismo mogli obogatiti i od svojih velikih prethodnika? Zašto to međusobno obogaćivanje ne bi bilo veza između pojedinih pokoljenja i tako služilo proširivanju naše spoznaje o Kristu? Bilo bi smiješno kad bismo npr. htjeli ispitivati narav pšenice i njezino djelovanje, a pri tome zanemarili vjekovno iskustvo čovječanstva o pojavama njezina klijanja, rasta, plodovitosti i koristi u prehrani ljudskog roda. Još bi bilo smješnije zabaciti vjersko iskustvo staro dvije tisuće godina i pod svaku cijenu htjeti pronaći bitno novoga Krista, otkriti sasvim novu Crkvu, a Evanđelje tako tumačiti, da bi se ono protivilo temeljnim zasadama vjere i morala što ga je Crkva učila od svoga postanka. Ne smije se zaboraviti da je »život uzvišeni učitelj života, u Crkvi kao i drugdje, i samih zakona života«.

Duboka misao sv. Tome o Duhu koji nas neprestano prosvjetljuje preko onih koji nas vode, tj. preko svetaca, i koji najbolje razumiju smisao koji treba dati Kristovim riječima, zaslužuje i danas našu pažnju. Ako je istina da se ne može ispravno umovati o Presv. Trojstvu ako se ne proživljava duboko Božja ljubav, to isto vrijedi i za moralni život kršćanina. Zato »ne može biti dobar teolog morala onaj koji nema istančan osjećaj za povezanost autentičnog života u Crkvi i dosljednog moralnog naučavanja«... »Druženje s onima koji su živjeli ili žive taj moral prijeko je potrebno. Zato vrijednost predaje u tom području ima sasvim izvanrednu važnost« (M. G. Garrone, *Que faut-il faire?* Izd. Mame 1971, str. 27). Važnost povezanosti sa životom prošlosti u Crkvi na svim područjima teologije istaknuo je nedavno i F. Delhaye, tajnik međunarodne teološke komisije, nakon njezina posljednjeg zasjedanja (u *Osservatore Romano*, 15. X. 1972, str. 1. i 2).

Pred raznim egzegetskim hipotezama iz prošlosti ili sadašnjosti zreli kršćanski intelektualci često reagiraju na slijedeći način: Na hipote-

zama se ne mogu izgrađivati sigurni zaključci za vjeru i moral, pa makar ih branile i tisuće učenjaka (B. de Solages, *Critique des évangiles et méthode historique*. Izd. Privat, Toulouse 1972, str. 11, 18, 29, passim). »Odbaciti jedan tekst i zamijeniti ga s nekom hipotezom gore je nego zabluda« (J. Calmette, cit. prema naved. djelu, str. 128). A to se događa kad se napušta svjedočanstvo nekog envadelista i preuzima hipotetičko-nedokazano tumačenje nekog egzegete. Na taj se način dolazi do toga da se »zatvaraju usta svjedocima koji govore, a slušaju oni koji ništa ne vele«, kako je to u svoje doba kazao veliki crkveni povjesničar Batiffol napadajući neke pokušaje krivog tumačenja sv. Pisma. Istina, evanđelisti nisu imali naše arhivističko i arheološko shvaćanje povijesti, ali su do te mjere ljubili istinu da su za nju dali svoj život. »Mi ne možemo kupiti svoj život uz cijenu laži«, pisao je sredinom II stoljeća sv. Justin koji je, kako je poznato, zapečatio te riječi svojom krvlju. Zato ostaje uvijek na snazi izjava Lava XIII o tumačenju sv. Pisma: »A litterali et veluti obvio sensu minime discedendum, nisi qua eum vel ratio tenere prohibeat vel necessitas cogat dimittere« (Od doslovnog i gotovo naravnog smisla ne smije se odstupati sve dotle dok nam razum ne zabrani da ga držimo ili nas nužda ne prisili da ga napustimo. Vidi *Enchiridion biblicum*, Rim 1965⁴, str. 50). Uostalom, na istom se načelu osnivaju svi naši ljudski odnosi: vjerujemo u doslovni smisao riječi svoga subesjednika dok razumno ne uvidimo da govori u prenesenom smislu riječi. Stoga, sve dok ne postoji potpuna sigurnost da neko mjesto u Bibliji treba tumačiti drugačije nego što glasi literarni smisao teksta — a to posebno vrijedi kad se odnosi na vjeru, moral i na važne događaje Kristova života — bilo bi nerazumno od njega odstupati. Istina, u tumačenju nekog biblijskog mjesta ne traži se — niti se može tražiti — metafizička, fizička ili matematička sigurnost (jer se radi o riječima jedne povijesne knjige), ali se mora tražiti moralna sigurnost, tj. ona koja se osniva na skupu manje ili više konzistentnih (ne hipotetičkih!) znakova, međusobno neovisnih i konvergentnih prema jedinstvenom tumačenju.

Danas, na žalost, u nekih egzegeta dolazi do izražaja samovoljni subjektivizam (B. de Solages, nav. dj. str. 7 i 8). »Filozofske pretpostavke prodiru u cijelu suvremenu historijsku ili egzegetsku kritiku i njom katkada ravnaju« (M. J. Le Guillou, *Celui qui vient d'ailleurs. L'Innocent*. Izd. Cerf, Paris, 1971, st. 301; usp. i G. Martelet, *Résurrection, Eucharistie et genèse de l'homme*. Desclée, Paris 1972, str. 64-65). To upozorenje ne bi htjelo ići protiv znanosti, već bi se željelo pozvati na zdravi razum koji dostiže svoju zrelost u razboritosti.

Pred pokušajem, nadalje, nekih egzegeta (npr. Bultmanna i njegove škole) da većinu evanđeoskih tekstova pripišu »kreativnoj« sposobnosti prvotne kršćanske zajednice (R. Bultmann, *Die Geschichte der Synoptischen Tradition*. Vandenhoeck, Göttingen 1964⁶), zreli kršćanski intelektualac spontano zauzima slijedeći stav: Nikada nije neka zajednica stvorila neko literalno djelo ili gotovi tekst. Masa ne stvara tekstove. Pa i kad se radi o nekoj komisiji za sastavljanje tekstova uvijek se u njoj nađe pojedinac koji izrađuje nacrt, a koji poslije komisija preinačuje, dotjerava ili zabacuje. Zar se može zamisliti homerski genij bez

Homera, čudio se je Sainte-Beuve u polemici s onima koji su odbacivali kreativnu snagu pojedinca u korist stvaralaštva masa.

Istina, u pisanju evanđelja prvotna je zajednica imala nekog utjecaja, jer svaki pisac pri pisanju svoga djela misli na svoje čitatelje, kao što svaki govornik kod sastavljanja govora ima pred očima svoje slušatelje. Apostoli i evanđelisti su propovijedali i pisali želeći se približiti onima koje su htjeli evangelizirati (npr. govor sv. Pavla na Arcopagu). Ali se nikako ne mogu izvrnuti uloge, tako da bi zajednica stavila u usta apostola i evanđelista ono što oni nisu propovijedali. Evanđelja nam ne donose »propovijedanje zajednice, već propovijedanje zajednici«, koje se sastoji u »svjedočanstvu« o riječima i djelima Kristovim (B. De Solages, nav. dj. str. 161). Novozavjetni su pisci htjeli svjedočiti samo istinu. Oni to izričito tvrde na mnogim mjestima. Luka to izjavljuje na početku i na koncu svog evanđelja (1, 1-4; 24, 48). Djela Apostolska govore na šesnaest mjesta o svjedocima i njihovu svjedočanstvu. Ivan završava svoje evanđelje pozivajući se na vlastito svjedočanstvo (Iv 21, 24). Petar tvrdi da je svjedok »Kristovih muka« (I Pet 5, 1). Pavao je zadovoljan što su Solunjani povjerovali »našem svjedočanstvu (II Sol 1, 10).

Ne smije se također zaboraviti da su ta svjedočanstva dana u sredini koja je bila prožeta iskrenošću. Kršćani su bili učenici Onoga koji je zapovijedao: »Neka vaša riječ bude: da, da; ne, ne. A što je više od toga od zla je« (Mt 5, 37). Oni su znali da će ih samo »istina osloboditi« (Iv 8, 32). Prvi su kršćani mnogo držali do istine (epizoda o Ananiji i Safiri). Papija veli za Marka: »On je imao jedinu brigu, naime da ništa ne izostavi od onoga što je čuo i da ne rekne ništa lažno« (Euzebije, *Hist. Eccl.* III, 39 PG. 20, 300). Sv. Irenej budno pazi da prepisivači Evanđelja brižno prepisuju prema originalnom tekstu (isti, H. E. V, 20, PG. 20, 484).

Najedanput — poslije dvadeset stoljeća — opisuje se, bez ikakva dokaza, ta istinoljubiva kršćanska sredina kao ona koja stavlja u usta Isusova izmiljene riječi. Može li se zamisliti da bi ona za ljubav izmišljotina trpjela teška progonstva i žrtvovala živote svojih najboljih sinova? Je li zamislivo da bi zajednica koja je do srži bila prožeta monoteizmom napravila od jednog čovjeka Jahvina naravnog sina? I takvo mitsko tumačenje evanđelja neki bi htjeli postaviti za uzor znanstvene metode! (Usp. A. Mallet, *Myte et Logos. La pensée de Rudolf Bultmann*; B. de Solages, nav. dj. 169-170).

Osim Kristovih znakova zapisanih u Evanđelju i u povijesti Crkve zreo kršćanin ne zaboravlja ni one koji su zabilježeni duboko u njegovoj bližoj i daljoj prošlosti. On cijeni također i ono svjetlo kojim ga Bog obasiplje u skrovitosti duše, u radosti srca i u miru savjesti. Svjetlom Duha on može sačuvati pouzdanje u kršćanske istine i spremno ih prihvatiti unatoč njihovoj nejasnoći, koja je svojstvo zemaljske spoznaje. Zbog toga je zreo kršćanin kadar — piše francuski filozof i teolog Nondoncelle — nadvladati sumnju i otvoreno se suočiti s egzegetskim i filozofskim poteškoćama, te prihvatiti napetost a da zbog njih ne postane drzak ili malodušan. Taj aspekt zrelosti moramo imati na pameti osobito danas kad se stavljaju u pitanje sva vjerovanja i sve predaje. Opas-

nost je da kršćani, previše izloženi modernim strujanjima i bučnim nje-kanjima — čiji se odjek neprestano sluša preko televizije, radija i tiska — izgube živce, podlegnu pomodarstvu, osjete kompleks manje vrijednosti i »bace iza leđa bogatstvo na kojemu im drugi zavidaju« (M. Nondoncette, *Maturità della fede*, u *La rivista del clero italiano*, br. 10, 1972, str. 656).

Kod čina vjere ne smijemo stavljati na prvo mjesto naravne i ljudske motive, jer vjerovati znači pristajati uz objavljene istine radi Božjeg auktoriteta. Dozrijevati u vjeri znači s punim povjerenjem se prepustiti Bogu i njegovoj riječi, koju nam naviješta Crkva i za koju nam svjedoči Pismo. Posađena u čistome srcu, njegovana brigom čitave kršćanske zajednice i zalijevana milošću, zrela vjera se očituje u plodovima dobrih djela, kreposna života i kršćanske svetosti.

GOVORILA SAM TI...

Emilija Kalajžić

Govorila sam Ti o dobroti,
o povratku
i kako ljubiš njezinu jednostavnost
i tugu.
Samo je tebe imala.

Oprosti mi:
ja sam Te uvijek k sebi zvala.

Ova udaljenost,
tišina
koju sam sama htjela —
čuješ li kako više...?